

**Порівняння швидкостей пошуку
оптимального кроку інтегрування у
базовому алгоритмі для детального
розрахунку дифузного йонізуючого
випромінювання небулярних об'єктів
під ОС LINUX Ubuntu 10.10 та
Windows 7**

Бугаєнко О.С., Мелех Б.Я.

Кафедра астрофізики

Львівський національний університет імені Івана Франка

Фотоіонізаційне моделювання

Побудова фотоіонізаційних моделей (ФМС) дає можливість отримати фізичні умови у різних частинах небулярних об'єктів, які визначаються переносом іонізуючого випромінювання.

Для побудови моделей ми використовуємо код Г.Ферланда Cloudy.

Основні рівняння у ФМС

Рівняння перенесення випромінювання

$$\frac{1}{c} \frac{dI_\nu}{dt} + \mathbf{n} \nabla I_\nu = j_\nu - \kappa_\nu I_\nu,$$

Рівняння переходу

$$\frac{dn_i}{dt} + \nabla(n_i \mathbf{v}) = G_i + \sum_{j \neq i} R_{j \rightarrow i} n_j - n_i \left(S_i + \sum_{j \neq i} R_{i \rightarrow j} \right),$$

Фотоіонізаційне моделювання

Встановлення рекомбінаційної рівноваги:

Various time scales characterize the approach to equilibrium of an ionized gas (see Spitzer, 1962, and Ferland 1979 for a specific application). Generally, for an ionized gas with nebular temperatures ($\approx 10^4$ K), the longest is the H^+ recombination time scale,

$$T_{rec} = \frac{1}{\alpha_A(T_e)n_e} = 7.6 t_4^{0.8} n_4^{-1} \text{ years} = 0.66 t_4^{0.8} n_9^{-1} \text{ hours} \quad (1)$$

where t_4 is the temperature in units of 10^4 K, and n_9 is the electron density in units of 10^9 cm^{-3} , and case A recombination is assumed.

For situations where molecules are important the time scales are usually far more ponderous. Generally among the longer of the time scales is the time to form H^- , an important pacesetter for H_2 formation in grain-free environments. This time scale is roughly given by

$$T_{molecule} = \frac{1}{\alpha_{rad}(T_e)n_e} = 0.3 t_3^{-0.8} n_9^{-1} \text{ years} \quad (2)$$

where t_3 is the temperature in units of 10^3 K.

Для типових PNe: $n_e \approx 1000 \text{ cm}^{-3}$, $T_e \approx 10000^\circ\text{K} \rightarrow T_{rec} = 100 \text{ p.r}$

ФМС

Іонізаційно – рекомбінаційна рівновага:

$$n_{ion}^*(X^i, r) + n_{ion}^d(X^i, r) + n_{ion}^c(X^i, r) + n_{ion}^{ch}(X^i, r) = n_{rec}^{rad}(X^{(i+1)}, r) + n_{rec}^{di}(X^{(i+1)}, r) + n_{rec}^{ch}(X^{(i+1)}, r)$$

$$n_{ion}^*(X^i, r) = N(X^i, r) \frac{R^2}{r^2} \int_{\nu_0(X^i)}^{\nu_{max}} F_{\nu}^* e^{-\tau_{\nu}(r)} \sigma_{\nu}(X^i) \frac{d\nu}{h\nu}; \quad n_{ion}^d(X^i, r) = N(X^i, r) \int_{\nu_0(X^i)}^{\nu_{max}} \sigma_{\nu}(X^i) \frac{4\pi J_{\nu}^d(r)}{h\nu} d\nu;$$

$$n_{ion}^c(X^i, r) = N(X^i, r) n_e(r) q_c(X^i); \quad n_{ion}^{ch}(X^i, r) = N(X^i, r) [N(H^+, r) k^{->}(X^i, H^+) + N(He^+, r) k^{->}(X^i, He^+)];$$

$$n_{rec}^{rad}(X^{i+1}, r) = N(X^{i+1}, r) n_e(r) \alpha_{rad}^{rec}(X^{i+1}) \quad n_{rec}^{di}(X^{i+1}, r) = N(X^{i+1}, r) [\alpha_{high}^{di}(X^{i+1}) + \alpha_{low}^{di}(X^{i+1})];$$

$$n_{rec}^{ch}(X^{i+1}, r) = N(X^{i+1}, r) [N(H^0, r) k^{<-}(X^{i+1}, H^0) + N(He^0, r) k^{<-}(X^{i+1}, He^0)];$$

Час вст. рівноваги: $t_T \sim \frac{n_e k T_e}{C}$ Для типових PNe: $n_e \approx 1000 \text{ cm}^{-3}$, $T_e \approx 10000 \text{ K} \rightarrow t_T = 10 \mu\text{r}$

Рівняння теплової рівноваги:

$$\sum_{X^i} \int_{\nu_0(X^i)}^{\nu_{max}} \left[\frac{R^2}{r^2} F_{\nu}^* e^{-\tau_{\nu}(r)} + 4\pi J_{\nu}^d(r) \right] \sigma_{\nu}(X^i) h(\nu - \nu_0(X^i)) \frac{d\nu}{h\nu} = \epsilon_{cl} + \epsilon_{ci} + \epsilon_{rad} + \epsilon_{di}^h + \epsilon_{di}^l + \epsilon_{f-f}$$

Рівняння статистичної рівноваги:

$$\sum_{i=1}^{j-1} n_i b_{ij} + \sum_{k=j+1}^N n_k (A_{kj} + a_{kj}) = n_j \left[\sum_{i=1}^{j-1} (A_{ji} + a_{ji}) + \sum_{k=j+1}^N b_{jk} \right]; \quad \sum_{k=1}^N n_k = 1.$$

Алгоритм розрахунку ФМС

1. Ввід вхідних параметрів: n_H , розподілу енергії в L_c -спектрі, хімічного складу, фактору наповнення, фактору покриття (у випадку сферичної симетрії), внутрішнього радіусу тощо.
2. Оболонка туманності розбивається на достатньо тонкі шари (у випадку сферичної або аксіальної симетрії), або ж кубики (у випадку 3D моделей), в кожному з яких фізичні умови вважаються постійними.
3. Для внутрішнього шару приймається $\tau_\nu = 0$. Розраховується інтеграл в n_{ion}^* і G .
4. Приймається перше наближення T_e (найчастіше $T_e \approx 10^4 K$).
5. Розв'язується система рівнянь іонізаційно-рекомбінаційної рівноваги з якої визначаються іонні концентрації в шарі.
6. Розв'язується система рівнянь статистичної рівноваги для всіх необхідних іонів.
7. Розраховуються функції нагріву G і охолодження Λ газу.

Алгоритм розрахунку ФМС

8. Перевірка умови енергетичного балансу: якщо не виконується, то ітераційним методом (напр. методом Ньютона) підбирається нове значення T_e і кроки 4-7 повторюються.
9. Кроки 3-7 повторюються для кожного наступного шару, при чому τ_ν розраховується підсумовуванням по всіх попередніх шарах.
10. Розрахунок лінійчатого емісійного спектру.
11. Якщо приймається уточнене "outward-only" (напр. "outward-inward-only") наближення, або ж детальний розрахунок дифузного випромінювання (напр. 3D моделювання методом Монте-Карло), то розрахунки повторюються з урахуванням значень $T_e(r)$ і $\tau(r)$, отриманих на попередній ітерації поки не буде досягнута задовільна збіжність по цих параметрах.

Рівняння перенесення випромінювання

$$\frac{1}{c} \frac{dI_\nu}{dt} + \mathbf{n} \nabla I_\nu = j_\nu - \kappa_\nu I_\nu,$$

Де j_ν – коефіцієнт випромінювання, κ_ν – коефіцієнт поглинання на частоті ν , $\mathbf{n}$ – напрямок поширення світла. І тоді, повний потік випромінювання:

$$\mathbf{F}_\nu = \int_{4\pi} \mathbf{n} I_\nu d\Omega.$$

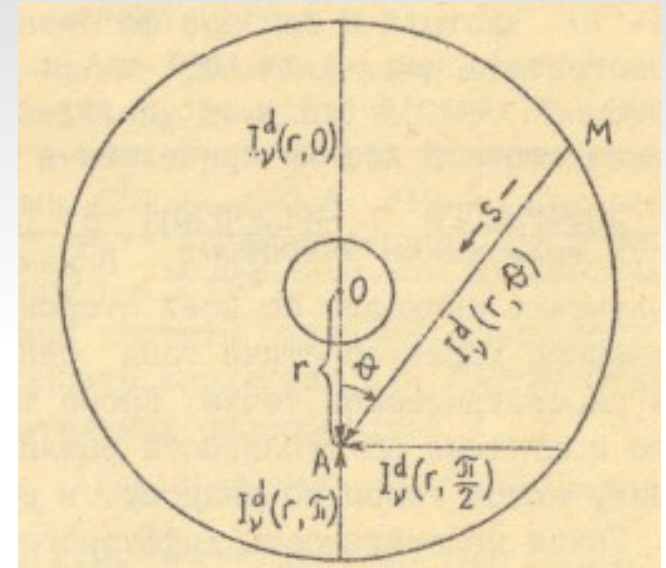

Детальний метод розрахунку ДІВ

Детальний метод розрахунку полягає в точному розв'язку рівняння перенесення випромінювання.

- $$\frac{dI_{\nu}^d(s)}{ds} = -\alpha_{\nu}(s)I_{\nu}^d(s) + j_{\nu}^d(s)$$

Для цього модель розбивається на комірки, і для кожної розв'язується вище згадане рівняння. Для цього необхідне інтегрування за напрямками.

Наближені розрахунки дифузного іонізуючого випромінювання

Для розрахунку дифузного іонізуючого випромінювання (ДІВ) у Cloudy використовуються наступні наближення:

- On the spot апроксимація робить припущення про велику оптичну товщину середовища для ДІВ – кванти ДІВ поглинаються у місці їх виникнення.
- Outward only апроксимація робить припущення про виключно радіальне поширення ДІВ.

Оптимізація детального методу

Для побудови точніших моделей прийнято рішення імплементувати детальний метод розрахунку ДІВ у Cloudy. Однак, цей метод є досить громіздким, і потребує оптимізації, зокрема, обрання оптимального розбиття моделі на комірки та кроку інтегрування за кутами.

Оптимізація кута інтегрування

Для знаходження оптимального кута інтегрування ми написали програму, що приймає як вхідні параметри коефіцієнта поглинання та випромінювання для кожного шару з відповідних файлів Cloudy. Далі, для кожного шару, програма виконує наступні дії:

Головні ітерації. Для різних значень кроку інтегрування повторюються внутрішні процедури, пов'язані зі знаходженням потоків ДІВ. Порівнюємо поля іонізуючого випромінювання, отримані на попередній і на поточній ітерації. Якщо розбіжність в межах похибки — покидаємо головні ітерації.

Виводимо дані щодо поточного шару: фізичні умови, оптимальний крок інтегрування, кількість ітерацій.

Внутрішні процедури

Внутрішні процедури. Підсумовуємо потоки ДІВ за всіма напрямками. Згідно з припущенням про сферичну симетрію, поле іонізуючого випромінювання в межах шару однаково.

Порівняння швидкості збіжності

У даній роботі ми поставили собі за мету порівняти швидкість виконання програми під різними ОС для різних попередньо заданих точностей збіжності та з використанням різних методів інтегрування: метод прямокутників, метод трапецій та метод Сімпсона.

Методи інтегрування

- Метод прямокутників

$$\int_a^b f(x) dx \approx f\left(\frac{a+b}{2}\right)(b-a)$$

- Метод трапецій

$$\int_a^b f(x) dx = \frac{f(a) + f(b)}{2}(b-a)$$

- Метод Сімпсона

$$\int_a^b f(x) dx \approx \int_a^b p_2(x) dx = \frac{b-a}{6} \left(f(a) + 4f\left(\frac{a+b}{2}\right) + f(b) \right)$$

Умови розрахунків

Для чистоти експеременту розрахунки проводилися на одному компютері з наступною конфігурацією:

Тип ПК: ACPI x64-based PC

Тип процесора: Intel (R) Core i3 CPU 2.13GHz

Системна плата: LENOVO Base motherboard v1.02

Оперативна пам'ять: DDR3 2 x 2GB

Під обидвома ОС програма компілювалася однаковими версіями Intel C++ Compiler 2013 XE.

Результати розрахунків

Метод	Точність, %	Ubuntu 10.4	Windows 7
Прямокутники	2	6 хв. 21 сек	8 хв. 20 сек
	5	2 хв. 18 сек	2 хв 56 сек
Трапеції	2	7 хв. 29 сек	10 хв. 21 сек
	5	2 хв. 55 сек	3 хв. 45 сек
Сімпсона	2	14 хв. 03 сек	19 хв. 45 сек
	5	4 хв. 12 сек	6 хв. 37 сек

Висновки

З отриманих результатів можна зробити висновок, що Ubuntu 10.10 працює швидше ніж Windows 7. Тому, для подальших розрахунків ми використовуватимемо ОС Ubuntu.